

Colza, onze anys després del drama

L'oli de l'angúnia

Els afectats de la 'colza' depenen d'una resolució judicial per a cobrar les indemnitzacions. El sumari contra els deu ex-alts càrrecs de l'estat encara està pendent. L'inici del procés s'ha ajornat fins al desembre. EL TEMPS ha parlat amb dues famílies del País Valencià afectades.

El 20 de maig de 1981, Maria Teresa Martín i el seu germà Josep Antoni eren ingressats l'hospital La Pau de Madrid. Aleshores la seua malaltia era desconeguda. Els metges pensaven que tots dos patien pneumònia, però estaven equivocats. La ingestió d'aliments amb oli desnaturalitzat era la causa de la seua malaltia. La síndrome de la colza niava dins seu i no ho sabien. A hores d'ara aquest mal de la dècada ja s'ha cobrat més de 987 víctimes, 445 segons l'administració.

Onze anys després, malgrat les investigacions, l'interrogant continua sense resposta: ¿quin va ser l'element tòxic causant d'aquestes morts? Per als afectats no hi ha cap dubte que l'adulteració d'oli de colza va ser la causa del seua desgràcia. EL TEMPS ha parlat amb dues famílies del País Valencià afectades per la síndrome: els Àlvarez, d'Alaquàs, i els Martín, d'Alacant.

Per ells, la ingestió d'aquell oli els ha llevat mitja vida. La malaltia els ha canviat totalment. L'oli mortífer els ha privat de moltes alegries. Les depressions i la impotència els han convertit en unes persones tristes. Cares pàl·lides, ulls morats, mirada tènue, són testimoni del calvari pel qual ha passat aquesta gent. Una vida tallada per un oli mortífer. Només les ganes de viure els mantenen en peu. Ara encara continuen lluitant per tal d'aconseguir que l'estat reconega la seua desgràcia i els done la indemnització que els correspon.

MALALTS PER SEMPRE

Els Martín viuen a Alacant des de fa deu anys. Emigrants de Coslada (Madrid), vingueren al País Valencià perquè els metges els recomanaren un clima més càlid. El cap de família, Àngel Martín, era a l'atur i va demanar treball a Alacant. Ara les dues filles majors són casades. La segona, Mari Tere, com li diu la seua mare, amb 25 anys, és l'ama d'una perruqueria. Els dos



El matrimoni Àlvarez, d'Alaquàs (Miquel Àlvarez i Aurora Bel), van ser els primers valencians afectats per l'adulteració de l'oli.

RAFA GIL

germans més petits, Josep Antoni i Angelina, viuen amb els pares. La família ha superat el drama, però les seqüeles físiques i psicològiques encara perviuen al seu cos i ànima.

Per ells l'adulteració de l'oli va ser la causa de la seua malaltia. Cada any Antonia portava oli que li regalava la seua sogra del molí de Bolanos (Ciudad Real). Aquell any no n'hi va portar i en va comprar en un mercat ambulant de Coslada.

Antonia Sobrino va caure malalta als 35 anys. Era la més afectada, però va ser l'última de la casa a ser ingressada. Els metges no li trobaven res als pulmons. Sols quan li van fer una anàlisi de sang s'adonaren del seu estat greu. "Encara n'estic convalescent, assenyala Antonia. Tinc molts problemes musculars en els braços i les cames. Les punxades d'esquena i d'ossos són contínues". De tots els germans,

Mari Tere va ser la que pitjor ho va passar. "Tenia 14 anys quan vaig caure malalta. Al principi em vaig quedar sense cabells. Anava pel carrer mig pelada. No podia eixir de casa si no m'alçava tres hores abans, ja que em trobava inflada com un monstre. Va ser molt traumàtic. Portava el cabell com un soldat".

Avui, mare i filla han millorat molt, però els dolors i les punxades no els han desaparegut. "L'any passat vaig estar quatre mesos punxant-me de varices perquè en tinc moltes. Les meues cames són pròpies d'una dona de 80 anys."

A València, a Alaquàs, viu el matrimoni Àlvarez. Els primers afectats del País Valencià. Eren un matrimoni jove amb dos fills: un nen de 4 anys i una noia de 8. Avui el dolor i l'angoixa són l'expressió de les seues cares. Les rampes que Aurora sent a les cames, l'obliguen a moure-les

contínuament. Ella assegura que s'ha recuperat molt, però assenyala, una mica resignada, que encara pateix moltes seqüeles.

Quan va caure malalta, en només un mes va perdre 20 quilos. A més, tenia dolors en les cames i el cap. Aurora va quedar afectada al fetge i ronyons. Tambè es va quedar calba i se li van deformar les mans. "Qualsevol cosa que volia agafar em queia". Tots dos per tal de tornar a caminar ha estat sotmesos, durant un any, a un programa de rehabilitació. Avui l'home té encara els pulmons molt afectats i per a caminar com una persona normal ha d'operar-se la cama esquerra. "La circulació

cosa bona és que encara podem contar-ho".

Antonia Sobrino recordava en veu alta el seu cas: "Va ser horrible. Imagina't el que és tenir tres fills ingressats, jo malalta i escoltant tots els dies les morts que es cobrava la colza. Era horrorós. Al principi pensàvem que no hi havia futur per a nosaltres perquè els que aparentment havien millorat morien de sobte. Nosaltres pensàvem que això també ens tocaria."

El cas d'Aurora Bel va ser més greu. Un any després d'haver estat ingressada li van fer una lligadura de trompes per tal d'evitar que es quedara embarassada. La feble-

una fàbrica i el xiquet encara va a l'escola.

UNA IDEMNITZACIÓ QUE NO ARRIBA

Per a les dues famílies la indemnització podria reparar part del mal que els han fet. Ells són conscients que els diners no els tornaran la salut ni la felicitat. "Però -argumenten- ens permetran viure una mica millor. Com que no podem treballar ni tenir cap ingrés, solament les pensions, la veritat és que estem molt escurats. No tenim ni per eixir de casa. Sempre som dins el pis, i, és clar, el cap comença a fer voltes i l'únic que fas és pensar en com et trobes de mal", assenyala Miquel Àlvarez. Com ell pensa la resta d'afectats.

Els Martín van rebre durant tres anys un suport econòmic de 80.000 pessetes mensuals per part de l'estat. Quan les dues filles majors van trobar treball, l'ajuda es baixà a 30.000 pessetes. Ara ja no disposen de cap ajuda. "A més -assenyala la mare- ens han fet tornar-los més de 300.000 pesetes. Ja que, segons ells, havien estat pagant-me de més".

Per la seua filla, la indemnització és "més una qüestió moral que una altra cosa. No es tracta de disposar de diners per a viure millor, sinó que és un reconeixement del que han fet amb nosaltres. És com dir: mira, com que la salut no te la podem tornar, et donen això".

Per Mari Tere Martín, el govern socialista no ha fet res: "tan sols s'ha limitat a rentar-se les mans. Això és vergonyós." L'única possibilitat de cobrar és que un dels deu alts càrrecs de l'administració d'UCD siga condemnat per la justícia. Així s'aconseguiria derivar la responsabilitat subsidiària de l'estat. Però el ministre de relacions amb les Corts, Virgilio Zapatero, ja ha anunciat que, si es produeix aquesta sentència, l'administració hi recorrerà *in extremis*.

El passat 6 de novembre, uns centenars d'afectats per la síndrome tòxica es concentraren davant la seu de l'Audiència Nacional per tal de demanar al jutge Carlos Bueren la finalització de la investigació, com també una data per al judici.

Cap de les dues famílies ha llançat la tovallola, però desconfien que finalment es faça justícia. Miquel Àlvarez afirma: "Ho veig negre. El govern no vol fer-se càrrec de la situació. Es poc més que impossible que el sumari contra els alts càrrecs els decrete culpables". El matrimoni Àlvarez va acudir el passat mes d'octubre, a la manifestació que van fer els afectats davant la seu del PSOE a Madrid. El carrer de Ferraz es va convertir en un campament de



La família Martín va arribar a Alacant fa deu anys. Tant la mare (a l'esquerra) com la segona filla (a la dreta) van ser les més afectades per la síndrome.

RAFA GIL

sanguínia de la vena femoral la tinc obstruïda des del genoll a l'engonal. Això m'impossibilita caminar més de 50 metres. Els metges m'han dit que he d'operar-me i posar-me un tub de 25 cm." Les possibilitats que l'operació isca bé són mínimes. "Hi ha la possibilitat -assenyala la seua dona- que Miquel es quede coix". Per això ell prefereix continuar tal com està.

"ENS HAN FURTAT MITJA VIDA"

La ingestió d'aquell oli adulterat els ha llevat moltes il·lusions i els ha canviat totalment i els ha envellit. Viuen entre la resignació, la ràbia i la desesperació. Els dolors els han convertit en unes persones amargades. La colza els ha trencat la vida. Els va desmuntar els plans i a canvi els donà una salut molt precària. Aquella experiència va ser horrible per a ells, "l'única

sa de la seua salut feia més difícil aquesta operació, Aurora va estar convalescent uns quants dies i fins i tot va estar a punt de morir.

"La malaltia ens ha furtat moltes il·lusions", afirma resignada Aurora. "Abans de tenir la síndrome érem joves i estàvem sans. Teníem dos fills molt petits. Quan arribaven les vacances anàvem amb els meus pares d'ací d'allà. Ara per culpa de la malaltia no eixim de casa. ¡Ens han furtat mitja vida!".

Tots dos, Aurora i Miquel, tenien les il·lusions pròpies de qualsevol matrimoni jove: viure i lluitar per traure endavant la seua família. Abans vivien a Torrent, en un pis llogat. Volien comprar-se'n un... Però després de la malaltia tot se'ls va ensorrar. Ara viuen a Alaquàs, en unes vivendes que depenen del Ministeri de Treball. La filla, que té 18 anys, treballa en

damnificats. Després de catorze dies d'a-campada, l'administració es va dignar a parlar amb ells. La resposta del sots-secretari del Ministeri de Treball, Carlos Navarro, va ser contundent: l'estat es nega a pagar una pesseta mentre "no hi haja una sentència ferma que faça responsable l'administració".

LA TRAÏCIÓ DEL PSOE

Miquel Àlvarez i Aurora Lara Bel afirmen pel que fa al cas: "El pitjor de tot ha estat la desconsideració que han tingut amb nosaltres. Ens han ignorat. La policia ens va expulsar de la porta de la seu socialista perquè els dirigents pogueren passar com si nosaltres no hi fórem. Érem un pegat i molestàvem".

Aurora criticava l'actitud del PSOE i indicava: "Mentre ells ens ignoraven, un jove de 36 anys moria al carrer de Ferraz". En termes semblants es va manifestar Mari Tere Martín: "El fet que no facen cas i que passen onze anys i ens trobem en la mateixa situació, és com si la gent que ha mort els donara igual".

Per ella la sentència contra els alts càrrecs de l'estat ha de ser condemnatòria: "Hi ha molta gent que ha mort i d'altra que estem malalts. El govern socialista està moralment obligat a fer-se'n càrrec".

Ambdues famílies tenen la sensació que han estat utilitzades. "Aleshores al PSOE -comenta Mari Tere Martín- l'interessava defensar-nos. La síndrome tòxica estava molt recent. El govern socialista es va comprometre a solucionar-ho, i després d'onze anys, com altres tantes coses, s'ha quedat tot pendent". Aquesta jove afirma: "Si poguera parlar amb un membre del govern socialista sols li preguntaria com li ha anat a ell durant aquests deu anys. Com han canviat les seues vides. Com han millorat tots ells, de segur que no han empitjorat".

A Miquel Àlvarez l'envaeix la frustració quan recorda la defensa que el PSOE va fer dels damnificats. Ell i la seua dona van confiar en les paraules de González. En aquella època tots dos pensaren que "el PSOE ens ajudaria i ara desgraciadament hem comprovat la seua resposta. Només volen tirar-hi terra al damunt. Ens han uti-

lizat tot el que han pogut. Abans d'arribar al poder en van parlar molt, tant com en el cas de Tous. Quan eren a l'oposició afirmaven que no hi havia dret i ara se n'han oblidat. Prova d'això és que per a parlar amb ells hem hagut de passar 14 dies dormint al carrer. Passaven davant nosaltres com si res. Sols els he de dir que en aquestes coses no es juga amb la gent".

EL MAL DE LA COLZA

El mal de la colza no sols el porten marcat a la cara i al cos, sinó també dins seu.



Antonia Sobrino, la mare dels Martín, no pot caminar com una persona normal. Les punxades en les cames li ho impedeixen.

l'hospital. Per ells la visita al metge no té trellat. S'han afartat de prendre medicaments que fins i tot els han produït una úlcera.

Antonia Sobrino ha estat prenent nou pastilles diàries. Per a ells cada dia era una nova batalla a guanyar. "Quan m'alçava al matí necessitava de vuit a nou pastilles per anar treballar, ja que havia estat tota la nit sense tancar l'ull, com a conseqüència de les rampes que sentia a les cames".

"Anar a la consulta -afirma Mari Tere- no em soluciona res. És una pèrdua de temps. Una ja s'ha habituat al mal que li ha tocat. Continue la meua vida, continue

lluitant". Mari Tere és forta, ha aconseguit refer la seua vida. Quan va ingressar a l'hospital, portava màscara d'oxigen i anava en una cadira de rodes. "Nosaltres hem eixit endavant, perquè no podíem passar tota la vida plorant i queixant-nos. Afronte el problema i continue lluitant per trobar-me millor, encara que això siga difícil".

No obstant, a la seua mare, li ha costat més. Els dolors encara la mengen per dins. La seua cara es una barreja d'angoixa i tristesa. Li han fet proves d'ultrasò, raigs làser. Té artrosi i descalcificació dels ossos. "Ja no tinc ganes de fer res". Des dels 35 anys els ossos i el seu sistema sanguini és el mateix que el d'una persona de 80 anys. Ella era abans cosidora. "Ara ja no puc cosir. El metge m'ho ha prohibit. Tinc les màquines parades. De vegades pense de vendre-les. No puc ni fer els llits, perquè l'esquena

em fa molt de mal". La seua filla pensa que la síndrome no li ha furtat cap il·lusió: "La meua il·lusió és no haver estat mai afectada per la colza. Això és el que en realitat m'hauria agradat."

Ara, onze anys després de la tragèdia, tant aquesta jove de 25 anys com la resta d'afectats només demanen una cosa: justícia. "Si els que han fet això no són empresonats i l'estat no paga, si moralment els responsables i l'administració es troben bé, ja s'ho faran. Estic segura -declara Mari Tere- que interiorment ells són conscients del mal que han fet, perquè quan una persona fa un acte en contra de la societat, realment és conscient de la seua culpabilitat".

L'oli se'ls ha menjat a poc a poc. Molts, si bé han superat el trauma físic, porten a la seua ànima l'empremta del dolor i la frustració.

Les seqüeles psicològiques encara perviuen. Aurora Bel moltes vegades es posa a plorar sense cap motiu: "He estat un any en tractament. A nosaltres, la malaltia ens ha traumatitzat molt. Érem joves, teníem una vida per viure i de sobte ens han posat vint anys més". Els seus fills i les ganes de viure són l'únic que ha aconseguit despertar els Àlvarez de la seua desesperació. "A vegades pense que cap dels dos no arribarem a vells."

Totes dues famílies són conscients que la seua salut no té solució. Aquesta impotència els deixa abatuts en una profunda sensació de frustració. Estan farts d'anar a